

13. Кононенко О. Очікуйте «бавовну»! Українська Twitter-армія сіє паніку серед жителів РФ, використовуючи абсурдні меми. NV. 2022. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/bilgorod514-ukrajinci-siyut-paniku-sered-meshkanciv-rf-novini-ukrajini-50238176.html>.
14. Serhii Sternenko ☩ в X: «Тим часом у Белгород завезли свіжу бавовну» <https://t.co/abkc5P0b4j>. X. 2022. URL: <https://x.com/sternenko/status/1522629223873224706>.
15. Мінджоса С. Що означає "бавовна": чому так називають вибухи в росії та на окупованих територіях. 24 Канал. 2022. URL: https://24tv.ua/shho-take-bavovna-mem-shho-znachit-chomu-tak-nazivayut_n2138375.
16. Що таке бавовна і чому так називають вибухи у Криму та росії. Телеканал СТБ. 2023. URL: <https://www.stb.ua/ua/2023/03/22/shho-take-bavovna-chomu-tak-nazyvayut-vybuhy-v-krymu-ta-v-rosiyi/>.
17. Єщенко Н. Методика навчання лексики та граматики української мови в іншомовній аудиторії: навчально-методичний посібник. Київ, 2023. 243 с.

ЕЛЕМЕНТИ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ольга Рембецька,
кандидатка філологічних наук,
доцент кафедри філології,
Херсонський академічний ліцей ім. О. В. Мішукова ХМР при ХДУ
E-mail: olga_rembeskaya@ukr.net

Наталія Орлова
кандидатка наук із соціал. комунікацій кафедри філології,
Херсонський академічний ліцей ім. О. В. Мішукова ХМР при ХДУ
E-mail: natalya.orlova@gmail.com

У сучасних умовах соціально-емоційне навчання як інструмент розвитку м'яких навичок набуває актуального значення. Під час війни учням вкрай необхідними стали уміння комунікувати, співпереживати собі та іншим, навчатися керувати власними емоціями, розуміти емоції інших, бути стабільними у критичних ситуаціях, ефективно працювати в команді, творчо та креативно мислити. Соціальна та емоційно-етична компетентності інтегровано до професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти. Соціально-емоційне навчання виходить за межі традиційного засвоєння навчального матеріалу, що, на думку дослідника В. Панченка, сприяє формуванню навичок спілкування, розвитку емпатії та критичного мислення, стає важливою підготовкою для успішного функціонування в сучасному суспільстві [3].

Повномасштабне вторгнення країни-агресора на територію України, перехід закладів середньої освіти Херсонщини на дистанційний формат змінило

вектор у підході до навчання та викладання дисциплін філологічного циклу. Сьогодні головне завдання вчителя – збереження ментального здоров'я своїх учнів, активізація моральних ресурсів для навчання.

Емоційне налаштування учнів на навчальний процес стало невід'ємною складовою початку уроків у закладах загальної середньої освіти з дистанційною формою навчання. Цьому сприяють різні методи та прийоми, серед яких можемо виділити наступні.

Вправи-криголами (від англ. *icebreaker*) – це методи та прийоми створення атмосфери довіри, організації відкритої багатосторонньої комунікації між суб'єктами освітнього процесу та концентрації уваги на моментах, діях, подіях тощо [1, с. 4]. Такі вправи на початку уроку допомагають зламати кригу відчуженості, тривоги, емоційної замкнутості, розігріти учнівську аудиторію, активно залучити до навчального процесу.

Учням пропонується обрати малюнок, фото, яке передає їхній стан на даний момент, причому можна такі зображення моделювати до певного уроку мовознавчого або літературознавчого циклів. Наприклад, на уроках української мови пропонується обрати фразеологізм, що описує емоційний стан учня на початку (в кінці) уроку: «вітер в голові грає», «мотаю на вус», «високо літаю», «граю на нервах», «працюю, аж іскри летять», «ловлю кожне слово», «вию вовком», «грію чуба» тощо. На уроках літератури передати настрій учнів можуть цитати, вислови українських письменників: «Знаю, як липа шелестить» (П. Тичина), «Без надії таки сподіваюсь» (Леся Українка), «Знаю, що я людина» (В. Симоненко), «Нібито не літаю, а крила маю» (Ліна Костенко), «Вічний революціонер, дух, що тіло рве до бою» (І. Франко) та ін. Під час вивчення літературних творів можна учням запропонувати обрати героя цього твору, який передає його емоційний стан, наприклад з повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»: «бриклива Мотря», «лагідна Мелашка», «язика баба Палажка», «сварлива Кайдашиха», «усміхнений Лаврін», «незадоволений Карпо»; з новели М. Коцюбинського «Intermezzo»: «людське горе», «моя утома», «сонце», «ниви у червні», «залізна рука города», «зозуля», «жайворонки» та ін. Такі криголами можна адаптувати під тему вивчення на уроці, саме вони, на думку дослідниць О. Молчанюк, О. Борзик, забезпечуватимуть усвідомлення учнями своєї причетності до академічної спільноти, і як результат – максимально підвищують їхню працездатність [2].

Створення хмар настрою, емоційного стану допоможуть вчителю активувати в учнях бажання до роботи на уроці. За допомогою онлайн сервісу Mentimeter можна створити та провести миттєве опитування, створивши хмару слів, наприклад:

- 1) «Який ваш настрій сьогодні?» – опиши його за допомогою прикметників, прислівників, за допомогою природних явищ, за допомогою унікальних кольорів (брунатний, кораловий, волошковий, смарагдовий тощо), цитатою з української пісні, цитатою з художнього твору тощо.
- 2) Продовж речення: «Мій день почався...», «Слова, які я почув(ла) зранку ...», «Я зараз хотів(ла) б опинитися ...», «Мені піднімає настрій ...»,

«Найбільше я ціню в людях...», «Найкраще мені вдається...», «Я щасливий(а), коли ...», «Я вдячний(а) за ...» та ін.

Такі хмари слів допомагають вчителю з'ясувати емоційний настрій учнів, виявити тривожність, втому, депресію, а обговорення результатів дають можливість учням заспокоїтися, повернутися у зону стійкості, коли вони застрягли в стані збудженості, пригніченості.

Гарним прийомом зосередження на початку уроку є вправа на увагу, логіку, кмітливість, креативність: знайти відмінності в картинках; знайди схований предмет; розпізнай приховані слова; що ти побачив(ла) в оптичних ілюзіях перше; що зайве на фото. Так, вправа «Яке слово є зайвим: цукерка, поні, вишиванка, саямі» на уроці української мови доречна на початку уроку під час вивчення теми «Рід іменника». Зайвим є слово поні – воно чоловічого роду, інші належать до жіночого роду.

Мотивація учнів до навчання стала невід'ємною складовою кожного уроку. Цьому сприяє метод комунікативної атаки, під час якого відбувається зацікавлення здобувачів освіти через здивування, захоплення. Це може бути ефектна цитата «З усіх утрат втрата часу найтяжча» (Г. Сковорода), «Навчання — це єдине, що розум ніколи не виснажує, чого ніколи він не боїться і ніколи не шкодує» (Леонардо да Вінчі), розповідь кумедної ситуації з власного життя, цікаве запитання, на яке учні дають відповідь у кінці уроку.

Обов'язковою та важливою складовою завершення уроку є рефлексія, самооцінювання, формульне оцінювання. Дієвими прийомами є такі:

- 1) Продовж речення: «Мені було цікаво дізнатися...», «Мене здивувало...», «Тепер я можу...», «Мені було складно ...», «Легко мені вдавалося ...», «Я навчився / навчилася...», «Знання, отримані на уроці, я буду застосовувати ...» тощо.
- 2) Вправа «1-2-3»: назви 1 складне слово (поняття) для написання, розуміння під час уроку; 2 легких слова (поняття) для написання, розуміння під час уроку; 3 слова (поняття), які запам'ятали під час уроку. Цю вправу можна трансформувати під теми уроку, наприклад «Назвіть 1 навичку, яку ви будете використовувати після уроку», «Назвіть 2 речі, які вас надихнули / здивували», «Назвіть 3 речі, які ви не знали до цього» та ін.
- 3) Вправа «Оціни свою роботу на уроці за допомогою фразеологізму»: «ворушив мізками», «блукав манівцями», «чув краєм вуха», «гнув спину», «рубав гордіїв вузол», «був на коні», «був на сьомому небі», «клював носом», «каша в голові» та ін.
- 4) Чек-лист роботи на уроці: «Був активним на уроці: так, ні», «Пропонував креативні ідеї: так, ні», «Брав участь в обговоренні: так, ні», «Працював краще всіх: так, ні», «Задоволений результатом своєї роботи: так, ні», «Буду використовувати отримані знання: так, ні» тощо.
- 5) Вправа «Знаю, дізнався, буду». Учням пропонується дати відповіді на питання: «Що перед уроком я знав?», «Про що я дізнався під час уроку?», «Що я буду використовувати на практиці?».

- б) Вправа «Шкала успіху»: «Супер: мені було все зрозуміло!», «Так собі: деякі моменти були незрозумілі», «Не так, як слід: більше незрозумілого, аніж зрозумілого», «Кепсько: зовсім не зрозуміло», «Зле: мені потрібна допомога».

В умовах війни під час дистанційного навчання пріоритетом для вчителів має бути створення комфортної, довірливої атмосфери на уроці. Цьому сприятимуть прийоми договору з аудиторією, звернення за порадою, формування почуття «ми», спільного планування навчання (відбір змісту, форм та методів навчання, контролю), що в результаті мотивуватиме учнів до навчальної діяльності, створюватиме позитивне середовище довіри та відкритості.

Список використаних джерел:

1. Криголами : практ. посіб. / уклад. О. Борзик ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків, 2019. – 118 с.
2. Молчанюк О., Борзик О. Упровадження криголамів в освітній процес педагогічних закладів фахової передвищої та вищої освіти за умов дистанційного навчання. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/3017/1/Borzyk_tz_29.pdf (дата звернення 02.11.2024).
3. Панченко В. Соціально-емоційне навчання як сучасна педагогічна парадигма у вищій освіті. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/65/part_2/19.pdf (дата звернення 02.11.2024).

УДОСКОНАЛЕННЯ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ: ВИМОГИ, ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Серебрянська Ірина,
доктор філологічних наук, професор
кафедри прикладної лінгвістики,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
Серебрянський Андрій,
старший помічник начальника відділу
забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти
Військового інституту Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

Проблема вдосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України останнім часом набуває особливої актуальності. Ідеться передусім про рівень володіння військовослужбовців іноземними мовами, що є «важливим фактором